

DE SLAKKENDODENDE Vlieg *PHORBELLIA ANNULIPES*

NIEUW VOOR NEDERLAND (DIPTERA: SCIOMYZIDAE)

John Smit & Ben Hamers

De larven van slakkendodende vliegen prederen op slakken. De vliegen zien er vaak fraai uit, met gestreepte ogen en opvallend getekende vleugels. In dit artikel wordt *Pherbellia annulipes* voor het eerst voor Nederland gemeld, waarmee het totaal aantal Nederlandse soorten nu 58 opdraagt. De mannetjes vertonen een bijzonder baltsgedrag. Verder valt op dat de larven niet op waterslakken prederen, zoals bij de meeste andere slakkendodende vliegen, maar op landslakken.

INLEIDING

Er zijn talloze kleine vliegjes met getekende vleugels. Dit is niet alleen handig voor de herkenning door insectenonderzoekers, maar heeft ook een functie voor de vliegen zelf. Ze gebruiken hun vleugels om rivalen weg te jagen en bereidwillige vrouwen te lokken. Dit fenomeen is veel waar te nemen bij boor- en prachtvliegen, maar ook bij de minder uitgebreid getekende wenkvliegen. Veel slakkendodende vliegen hebben ook tekening in de vleugels, maar toch wordt dergelijk baltsgedrag maar weinig waargenomen.

Een uitzondering hierop vormt de kleine soort *Pherbellia annulipes* (Zetterstedt, 1846). Deze gebruikt niet alleen de vleugels maar ook het

getekende achterlijf en de opvallend donkere voorpoten (fig. 1). Deze soort is al enkele jaren waargenomen op de Kunderberg (fig. 12), waar de tweede auteur veelvuldig foto's heeft gemaakt van het baltsgedrag. Opvallend genoeg was *P. annulipes* nog niet gemeld voor de Nederlandse fauna. Met dit artikel voegen we de soort toe aan de Nederlandse lijst en brengen het opvallende baltsgedrag in beeld.

PHORBELLIA ANNULIPES

Pherbellia annulipes kan met Revier & Van der Goot (1989) eenvoudig gedetermineerd worden. Het is een vrij kleine soort met vage vleugelvlekken. De soort lijkt sterk op *P. nana* (Fallén, 1820), maar deze laatste is met 2-3,5 mm kleiner,

Figuur 1. *Pherbellia annulipes*, twee rivaliserende mannetjes die met hun poten naar elkaar zwaaien. Onder metatars 1 van het rechter mannetje is duidelijk de oranje beharing te zien. Alle foto's Ben Hamers.

Figure 1. *Pherbellia annulipes*, two males competing, waving their legs at each other. Underneath metatarsus 1 of the male on the right the patch of orange hairs is clearly visible. All photos Ben Hamers.

◀ Figuur 2-9. *Pherbellia annulipes*, rivaliserende mannetjes verwickeld in een ingewikkelde strijd.
 Figure 2-9. *Pherbellia annulipes*, two males competing.

tegenover de 3,5-5 mm van *P. annulipes*.
 Daarnaast heeft *P. nana* een uitgebreidere vleugeltekening.

De verspreiding loopt van Zuid-Engeland en Zuid-Zweden in het noorden tot Zuid-Frankrijk en Noord-Italië en voormalig Joegoslavië in het zuiden. Recent is ze ook aangetroffen in Andorra (Carles-Tolra & Pujade-Villar 2003). Verder melden Revier & Van der Goot (1989) haar ook uit Noord-Amerika. Uit de Benelux is de soort nog niet eerder gemeld.

Pherbellia annulipes lijkt op de andere soorten uit hetzelfde genus, maar de biologie wijkt af. De larven prederen namelijk op landslakken en niet op waterslakken (Vala 1989). *Pherbellia annulipes* is gekweekt uit *Discus rotundatus* (Müller, 1774) (Revier & van der Goot 1989, Vala 1989).

In tegenstelling tot de meeste andere slakken-dodende vliegen wordt *P. annulipes* niet in de directe omgeving van water gevonden wordt, maar in bossen (Barták 1998, Hövemeyer & Schauer-mann 2003, Revier & van der Goot 1989). Hier lopen ze meestal rond op bemoste boomstammen en stronken en gedragen zich nogal agressief tegenover rivalen.

KUNDERBERG

De tweede auteur heeft dit baltsgedrag waargenomen langs een holle weg bij de Kunderberg (AC 194-320). De mannetjes lopen in constant geagiteerde staat rond en proberen indringers te ver-

◀ Figuur 10-11. *Clusiodes* spec., een vergelijkbaar gedrag vertonend als *P. annulipes*.
 Figure 10-11. *Clusiodes* spec., showing a similar display as *P. annulipes*.

Figuur 12. Vindplaats *Pherbellia annulipes* in Nederland.
 Figure 12. Record of *Pherbellia annulipes* in the Netherlands.

drijven, ook andere soorten. Hierbij vallen twee aspecten op. Ten eerste tillen de mannetjes hun voorpoten op en laten de onderkant zien aan een rivaal (fig. 2-9). De voorpoten zijn donker, in tegenstelling tot de andere poten. Er zit echter ook een veldje met beharing onderaan metatars 1 die goudkleurig is en dus erg opvalt (fig. 1).

Het tweede dat opvalt is dat *P. annulipes* op de boomstammen en boomstronken samen voorkomt met vertegenwoordiger van het genus *Clusiodes* Coquillett, 1904, hetzij *C. albimanus* (Meigen, 1830) of *C. caledonicus* (Collin, 1912) (Clusiidae). Deze ziet er enigszins vergelijkbaar uit en vertoont ook soortgelijk gedrag (fig. 10, 11).

Beide soorten zijn felle verdedigers van hun territoria en toch delen ze de boomstammen en stronken met elkaar. Vermoedelijk dulden ze elkaar vanwege de verschillende biologie. *Pherbellia* zet haar eieren af op vers mos, al waar de larven prederen op landslakken, terwijl de larven

van *Clusiodes* in dood hout zelf leven. Mogelijk dat daardoor beide opgewonden standjes elkaar wel dulden, maar andere soorten niet.

LITERATUUR

- Barták, M. 1998. Diptera of the Bavarian forest. – *Sylvia Gabreta* 2: 239-258.
- Carles-Tolra, M. & J. Pujade-Villar 2003. Citas nuevas de dípteros para la Península Ibérica y Andorra (Diptera: Orthorrhapha & Cyclorrhapha). – *Boletín de Sociedad Entomológica Aragonesa* 32: 169-177.
- Hövmeyer, K. & J. Schauermann 2003. Succession of Diptera on dead beech wood: a 10-year study. – *Pedobiologia* 47: 61-75.
- Revier, J.M. & V.S. van der Goot 1989. Slakkendodende vliegen (Sciomyzidae) van Noordwest-Europa. – *Wetenschappelijke Mededeling van de KNNV* 191: 1-64.
- Vala, J.-C. 1989. Diptères Sciomyzidae. – *Faune de France* 72: 1-300.

SUMMARY

The snail-killing fly *Pherbellia annulipes* new to the Dutch fauna (Diptera: Sciomyzidae)

In this paper *Pherbellia annulipes* (Zetterstedt, 1846) is reported for the first time for the Netherlands. This species differs from its congeners by its habitat and courtship behavior. It is mainly found in woodland and not near water, like the other species. The males act very aggressively towards nearly all other insects that land on the tree trunks they occupy. Especially so towards other males of the same species, showing an extensive display of wing, leg and body movements. On the same logs a fly from the family Clusiidae occurs, which displays the same behaviour: *Clusoides* sp. (*C. albimanus* or *C. caledonicus*).

J.T. Smit
EIS-Nederland
Postbus 9517
2300 RA Leiden
john.smit@naturalis.nl

B. Hamers
Frankenlaan 80
6419 XX Heerlen
b.hamers@home.nl